

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Методичні вказівки

до самостійного вивчення дисципліни,
практичних занять і виконання контрольних робіт
з курсу

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

*(для студентів 2 курсу денної форми навчання
за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці»)*

ХАРКІВ
ХНУМГ
2014

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни, практичних занять і виконання контрольних робіт з курсу "Культурологія" (для студентів 2 курсу денної форми навчання за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці») / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: М. С. Лисенко. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 28 с.

Укладач: к. іст. н., доц. М. С. Лисенко

Рецензент: к. іст. н., доц. В. В. Жигло

Рекомендовано кафедрою історії і культурології,
протокол № 6 від 27 січня 2014 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Теми, які винесені на самостійне опрацювання.....	5
Плани практичних занять.....	14
Методика самостійної роботи студентів.....	16
Тематика рефератів.....	18
Методичні вказівки до виконання контрольних робіт.....	20
Варіанти контрольних робіт.....	20
Перелік питань модульних контролів.....	25

ВСТУП

Вивчення дисципліни "Культурологія" спрямоване на збагачення і розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Вона дає уявлення про етапи розвитку культури, забезпечує розуміння системного зв'язку всіх складових культури – мистецтва, етнографії, матеріальної культури, наукового знання, усіх форм духовних цінностей, формує світогляд. Пізнання сутності та процесу розвитку культури має бути орієнтоване на формування таких якостей людини, як різнобічна освіченість, висока свідомість, моральність, вміння знаходити порозуміння з представниками різноманітних культур. Значення курсу полягає передусім у тому, що він формує науковий світогляд студентів, загальноосвітній, фаховий і культурний рівень майбутнього спеціаліста.

Дисципліна "Культурологія" цікава своєю неповторністю, національними особливостями, що має надзвичайне виховне значення у формуванні гордості і поваги до історичного минулого.

Основними формами вивчення дисципліни «Культурологія» є лекції, практичні заняття, самостійна та наукова робота студентів через участь у наукових семінарах, конкурсах та конференціях різного рівня. Матеріал навчальної дисципліни спрямований на формування вмінь використовувати у повсякденному житті основні терміни та поняття культурології, застосовувати набуті знання для визначення лінії особистої поведінки в умовах розмаїття культур.

Лекції охоплюють весь курс культурології. Вони покликані допомогти студентам опанувати головні питання і проблеми тем, полегшити і поглибити їх вивчення за науковою літературою. Лекції мають пізнавальний, цілісний характер і сприяють розвиткові історичного мислення у студентів.

Практичні заняття є формою контролю за самостійною роботою студентів. Водночас вони дають змогу розкрити індивідуальність особистості через підготовку доповідей, розгорнутих бесід, дискусій, круглих столів, рецензування та обговорення рефератів, колоквиумів. Такі активні форми навчання допомагають студенту поглибити і творчо осмислити одержані знання.

Самостійна робота в бібліотеках, на сайтах дає можливість знайомства з монографіями, документами, альтернативними точками зору різних авторів на конкретні проблеми. Самостійна робота виховує у студентів самодисципліну, почуття відповідальності, вміння орієнтуватися в розмаїтті думок і підходів, творчо осмислювати одержані знання.

Особливе місце посідають консультації, що проводяться всіма викладачами кафедри. Вони спрямовані на допомогу при підготовці до практичних занять, написанні рефератів, підготовці до заліку.

Теми, які винесені на самостійне опрацювання

Змістовий модуль	№ теми	Назва теми	Кількість годин на опрацювання
1	4.	Компаративний аналіз культур	20
2	3.	Ідея “прогресу”	10
2	4.	Контекстуалізація	10
2	5.	Етнічні культури в умовах глобалізації	14

ЗМ 1.1 Тема 4. Компаративний аналіз культур (20 год)

План

1. Феномен культури [1, С. 45 – 59].
2. Концепції культурних круговоротів [4, С. 100 – 103; 5, С. 111 – 129]
3. Поняття субкультури [3, С. 77 – 89]
4. Молодіжна субкультура [3, С. 11 – 24]
5. Контркультура [2, С. 2 - 7; 5, С. 321 – 329]

Терміни і поняття

Компаративний аналіз культур – умовно-аналітичний метод порівняльного аналізу особливостей функціонування культурного аспекту соціальної життєдіяльності.

Громадянська культура – ставлення індивідів до інституцій держави та настанов влади, їхня законослухняність та критична вимогливість. Культура громадянськості, на відміну від культури політичності, належить до сфери взаємодії населення, з одного боку, та влади, — з іншого, а не до сфери протистояння окремих верств одна з одною. Вона характеризується сприйманням влади не як предмета боротьби й завоювання, а як об’єкта впливу щодо захисту інтересів і прав громадян. Виражається у чинному ставленні населення до існуючого порядку, у знанні та визнанні ним суспільних норм, готовності їх дотримуватися. До громадянської культури належать знання людей про їхні права та обов’язки, про устрій держави, про політичні системи, процедури політичного, зокрема виборчого процесу.

Домінуюча культура — сукупність цінностей, вірувань, традицій та звичаїв, якими керується більшість членів суспільства.

Духовна культура — це пізнання, моральність, виховання та просвіта, включаючи право, філософію, етику, естетику, науку, мистецтво, літературу, мову, музичний і словесний фольклор, національні риси характеру, звичаї,

традиції, міфологію, віросповідання, тобто сферу свідомості, сферу духовного виробництва.

Етнос — у перекладі з старогрецької — народ, але не в соціальному, а в суто національно-племінному значенні. Це позачасова, позатериторіальна, позадержавна, усталена спільнота людей, що історично склалася на певній території і позначена спільністю мови, культури, побуту, традицій та звичаїв, психічного складу, історією, єдністю етнічної самосвідомості, зафіксованої у самоназві (етнонімі), а також усвідомленням єдності родового походження і водночас несхожістю з іншими етносами.

Культура (від лат. „cultura” — оброблення, виховання, розвиток, освіта) — сукупність досягнень людського суспільства у виробничій, суспільній та розумовій діяльності, зокрема в галузі освіти, науки, мистецтва, відображає історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил та здібностей людини. У широкому розумінні — все, що створено людським суспільством та існує завдяки фізичній і розумовій праці людей, на відміну від природи.

Культурна спадщина — частина матеріальної та духовної культури, яка створена минулими поколіннями, витримала випробовування часом і передається наступним поколінням як щось цінне і шановане.

Матеріальна культура — сукупність засобів виробництва та інших матеріальних цінностей суспільства на кожній історичній стадії. До матеріальної культури відносяться засоби виробництва, житло, предмети домашнього побуту, одяг, засоби транспорту і зв'язку — все те, що є результатом виробничої, матеріальної діяльності людини.

Національна культура – це синтез культур різних класів, соціальних верств і груп відповідного суспільства.

Національна свідомість та самосвідомість особистості — це усвідомлення себе часткою певної національної (етнічної) спільноти та оцінка себе як носія національних (етнічних) цінностей, що склалися у процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, її самореалізації як суб'єкта соціальної дійсності.

Світова культура — це синтез кращих досягнень усіх національних культур різних народів, які населяють Землю.

Художня культура — це культура виробництва мистецтва, культура його розповсюдження, пропаганди, культура його сприймання, розуміння, насолоди мистецтвом, нарешті, культура естетичного виховання.

Цивілізація — будь-яка форма існування живих істот, наділених розумом: історичні типи культур, локалізованих у часі та просторі; рівень суспільного розвитку і матеріальної культури, досягнутий даним суспільством.

Запитання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття „культура” і поясніть його зміст. Порівняйте з іншими відомими Вам визначеннями цього поняття.

2. Розкрийте поняття „самобутність культури”. Чи шкодять самобутності культури запозичення?

3. Як розрізняються і як пов’язані між собою природна й культурна сфери людського існування? Покажіть на прикладі, як природний факт може стати фактом культури.

4. Що означає поняття „компаративістика”? Хто і коли застосував цей метод щодо особливостей розвитку народів і культур різних регіонів і країн?

5. Визначте фактори, які вплинули на становлення європейської культури.

Список джерел

1. Босенко О.В. Реквієм по ненародженій красі (Дослідження з історії та теорії культури) / Босенко О.В. – К.: Либідь, 2002. – 302 с.

2. Вернадский В. Начало и вечность жизни / Вернадский В. – М.: Наука, 2009. - 123 с.

3. Огієнко І. Українська культура. / Огієнко І.– К.: Либідь, 2001. – 222 с.

4. Власенко О.И. Культурология: Уч. пособие / Власенко О.И. – Харьков: Парус, 2006. – 512 с.

5. Стодолов И. С. Компаративистика в культурологии / И. С. Стодолов. – М. : Наука, 2009. –458 с.

ЗМ. 1.2 Тема 3. Ідея "прогресу" (10 год)

План

1. Виникнення та сутність техніки [2, С. 123 – 145].
2. Роль інформаційних технологій в розвитку людства та суспільства [1, С. 56 – 75].
3. Взаємозв’язок техніки та культури [4, С. 110 – 118].
4. Завдання та способи захисту інформації [3, С. 11 – 29; 5, С. 13].
5. Інформаційна політика в Україні та світі. [3, С. 157 – 181].
6. Ідея прогресу у ХХ ст. [5, С. 167 – 178].

Терміни і поняття

Автохтонність (від грецьк. "аутос" — сам, "хтонес" — земля) — належний за походженням до даної території, місцевий.

Археологія (від грецьк. "архатос" — стародавній, "логос" — слово) — наука, яка вивчає історію людського суспільства на основі вивчення пам'яток кам'яного, мідного (бронзового), залізного і почасти пізніших віків. До пам'яток, що називаються археологічними, належать: стоянки, поселення, поховання, різні типи знарядь праці, зброї, посуду, прикрас, предмети побуту, мистецтва.

Велес — бог худоби, чередників та музик у слов'янській міфології.

Генотеїзм – форма релігії, в якій є багато богів, але на чолі з одним верховним богом.

Дажбог - Сонячний бог, якому поклонявся весь слов'янський світ: податель добра, багатства.

Зернь — ювелірна техніка (прикраса з узорів із найменших зернят металу).

Культурний прогрес — глобальний, всесвітньо-історичний процес сходження людських суспільств від примітивних станів (дикості) до вершин цивілізованого стану, заснованого на вищих науково-технічних, політико-правових, морально-етичних досягнень

Лада — богиня шлюбу, мати любові та добра у слов'янській міфології.

Масляна — свято наступаючої весни.

Пантеїзм – філософсько-релігійне вчення, за яким бог ототожнюється з природою. .

Політеїзм — віра в багатьох богів.

Протомісто (від грецьк. "proto" — перший, первісний) — зародок міста.

Скань (від давньорус. "скать" — сукати, звивати) — ювелірна техніка (художні вироби з тонкого золотого, срібного або мідного дроту).

Требище — жертovníк, місце принесення язичниками жертви богу.

Ужиткове мистецтво — металеві та ювелірні вироби.

Чернь — ювелірна техніка (темно-сірі або чорні зображення на срібних і золотих виробах).

Язичництво — система первісних дохристиянських релігійних вірувань, поглядів і обрядів. У східних слов'ян набуло форми обожнення сил природи, тварин та рослин, а також людиноподібних істот: русалок, берегинь, жінок.

Запитання для самоперевірки

1. Які складові культурного прогресу?
2. Ким і коли вперше була розроблена теорія прогресу культур?
3. Що стало причиною створення інформаційних технологій?
4. Яке значення має поширення інформації в культурній сфері?
5. Що сприяє інтернаціоналізації культури?

Список джерел

1. Костомаров М. Слов'янська міфологія. / Костомаров М. – К.: Генеза, 2004. – 300 с.
2. Лозко Г. А. Культурний прогрес у світовій філософії / Лозко Г. – К.: Либідь, 2006. – 239 с.
3. Іванов С. В. Культурологія. Історія світової культурологічної думки / Іванов С. В. – К.: Обереги, 2002. – 520 с.
4. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. / Рыбаков Б.А. – М.: Наука, 2002. – 399 с.
5. Полоз І. А. Культурологія: Навч. посібник / Полоз І. А. – К.: Либідь, 2001. – 432 с.

ЗМ. 1.2 Тема 4. Контекстуалізація (10 год.)

План

1. Ідентифікація, персоніфікація та культурне ототожнення [3, С. 26 – 100].
2. Класифікація типів культур [1, С. 209 – 222].
3. Основні культурні форми та їх особливості [2, С. 10 – 40].
4. Сутність теорії "культури-гри" Й. Гейзенги [4, С. 175 – 179].
5. Культурні системи П. Сорокіна [2. с. 111- 280; 3, С. 45 – 50].

Терміни та поняття

Апокрифи (від грецьк. таємничий, прихований) — релігійні твори з біблійними сюжетами, які не визнавалися церквою канонічними і були заборонені.

Апокрифічний — фальшивий, несправжній, малоюмовірний.

Берестяні грамоти — тексти, розміщені на бересті (корі берези) шляхом видавлювання чи видряпування спеціальною паличкою-писалом. За змістом — це короткі листи світського характеру, доручення, боргові зобов'язання, чолобитні, любовні послання, учнівські вправи.

Билини — народні епічні пісні періоду Київської Русі. Перші записи билин датовані початком XVII ст.

Глаголиця — одна із стародавніх слов'янських систем письма. Напевне, передує кирилиці.

Графіті — стародавні написи й малюнки, зроблені гострими предметами на ремісничих виробках, стінах споруд.

Дитинець — укріплена центральна частина стародавнього міста на Русі. З XIV ст. почала називатися Кремль.

Золоті ворота — головна урочиста брама давнього Києва, видатна пам'ятка архітектури часів Київської Русі. Споруджена в 1037 р. за Ярослава Мудрого. Назва походить від позолоченого куполу надбрамної церкви. Реставровані у 1982р. до 1500-річчя Києва.

Ізборники — хрестоматії, книги, в яких списувалися матеріали, виїмки, витримки з інших, іноді й більших творів.

Києво-Печерська лавра — православний чоловічий монастир, заснований у Києві 1051 р. Відіграла значну роль у розвитку української культури, була центром літописання, іконопису, книгодрукування. Друкарня лаврська функціонувала до 1922 рік.

"*Культура-гра*" – теорія Й. Гейзенги, згідно якої стверджується, що вся культурна творчість є грою: і поезія, і музика, і мораль, і людська думка, і всі можливі форми культури. Гра виникає раніше за культуру: головні риси гри існують ще в поведінці тварин.

Літописання, літопис — хронологічно-послідовний запис історичних подій, зроблений їх сучасником.

Оранта — один з іконографічних образів Богоматері, який склався у середні віки. Богородицю зображали на повний зріст з піднесеними руками і повернутими від себе долонями. Оранта набула поширення в іконографії та живописі Візантії і Київської Русі.

Плінфа — широка і тонка випалена цегла великого формату, яку застосовували в будівництві у Візантії та у X-XIII ст. у Київській Русі.

Ризи — стародавнє слов'янське письмо, яке, за свідченнями письмових джерел, існувало ще в дохристиянську епоху.

"*Руська правда*" — перше писемне зведення законів Київської Русі XI-XII ст.

Скоморохи — мандруючі актори, співці, музиканти. Іноді виступали і як акробати і дресирувальники.

"*Слова*" — твори церковно-повчального характеру часів Київської Русі. Сюжетом для їх написання могла служити історична подія, злободенна суспільна проблема, постановка моральної теми.

Станкове мистецтво — термін, яким визначають твори образотворчого мистецтва, що мають самостійний характер: у живописі — картина, в скульптурі — статуя, погруддя. У добу Київської Русі — це ікони.

Стилос (по-давньоруськи — писало) — спеціальний інструмент, за допомогою якого на берестяних грамотах видавлювати тексти.

Фреска (від італ. "fresco" — свіжий, сирий) — художнє зображення, що зроблене водяними фарбами на вогкій штукатурці.

Запитання для самоперевірки

1. Що таке контекстуалізація культур?
2. Розкрийте основні типології культури?
3. В чому основна ідея теорії Й. Гейзенга про співвідношення культури та гри?
4. У чому проявляється криза сучасної європейської культури ?
5. Розкрийте культурологічну теорію П. Сорокіна.

Список джерел

1. Полоз І. А. Культурологія: Навч. посібник / Полоз І. А. – К.: Либідь, 2001. – 432 с.
2. Сорокин П. Социальная и культурная динамика / П. Сорокин. – М.: Наука, 2003. – 344 с.
3. Запаско Я. П. Історія культурологічної думки / Запаско Я. П. – К.: Наука, 2000. – 111 с.
4. Моця О. Київська Русь: від язичництва до християнства / Моця О. – К.: Наука, 2003. – 567 с.

ЗМ. 1.2 Тема 5. Етнічні культури в умовах глобалізації (14 год.)

1. Глобалізація як явище сучасного соціуму [1, С. 11 – 17].
2. Європейська традиційна культура та виклики глобального світу [3, С. 135 – 190].
3. Американізація культури [2, С. 139 – 145].
4. Модерна-культура та традиційні культурні цінності [1, С. 11 – 14].
5. Ідеї регресу світової культури: Й. Гейзенга, О. Шпенглера, А. Тойнбі [4, С. 28 – 33].
6. Українська національна культура та глобалізація [4, С. 123 – 133].

Терміни та поняття

Апостол — перша друкована книга в Україні. Видана у лютому 1574 р. Іваном Федоровим у Львові.

Афон(Атоо) — великий релігійний центр православної церкви, знаходиться на східному виступі Халкіндонського півострова в Егейському морі (Греція).

Байда — узагальнений образ патріота рідної землі, борця проти турецького і татарською поневолення, герой широковідомої української народної пісні "В Цареградї на риночку", іноді його пов'язували з конкретною історичною особою — Дмитром Вишневецьким. В іншому розумінні — безпечний чоловік.

Балаган — театральне видовище переважно комічного характеру на ярмарках і народних гуляннях.

Бандура — український народний багатострунний щипковий музичний інструмент з декою овальної форми.

Бурлеск — перебільшено комічне зображення (у літературі та сценічному мистецтві).

Братства — національно-релігійні та громадсько-культурні організації в Україні, які почали виникати в кінці XVIст., відстоювали права українського народу, ставали на захист його віри, розповсюджували освіту.

Вертеп— український народний ляльковий театр в XVII-XIX ст.

Гротеск — у літературі, живописі, театрі зображення людей або речей у фантастичному, химерно-комічному вигляді. Означає надмірне перебільшення, загострення тієї чи іншої теми. Гротеск порушує межі правдоподібності, надає зображенню умовності, до краю розкриває суть явищ.

Дидаскал — вчитель.

Думи — лірико-епічні твори української усної словесності про події з життя козацької України XVI—XVII ст. Думи не співаються, а виконуються речитативом (мелодійною декламацією) у супроводі музичного акомпанементу на бандурі, кобзі або лірі.

Екзальтація — надмірне захоплення чимось, збудження під впливом будь-чого, захопленість, захват, збудження, піднесення, вибух емоцій.

Екзистенціалізм (лат. *existentia*— існування, буття): 1. Ідеалістична філософська течія, що заперечує об'єктивність буття, реальним вважає лише існування людини та її переживань, твердить про беззмістовність життя, непотрібність суспільної діяльності. 2. Течія літературного модернізму. Виникла в передвоєнні роки, поширилася під час і після Другої світової війни. Характерні риси: суб'єктивізм, індивідуалізм, песимізм, заперечення будь-якого насильства.

Експансія — загарбання державами та монополістичними об'єднаннями чужих територій, ринків, джерел сировини, економічне й політичне уярмлення інших країн.

Експресіонізм (фр. expression — виразність, вираження) — напрям у європейській літературі та мистецтві перших десятиліть ХХ ст. Головним в експресіонізмі проголошувалося вираження суб'єктивних уявлень митця, що зумовило потяг до ірраціональності.

Інтермедії — короткі одноактові вистави комедійного характеру з народного життя, які гралися між діями серйозної вистави, існували як і самостійні твори.

Мистецтво — 1) художня творчість в цілому — література, архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно-вжиткове мистецтво, музика, танець, театр, кіно та інші види діяльності людини, об'єднані як художньо-образні форми відображення дійсності; спосіб виявлення творчого потенціалу особистості та задоволення її естетичних потреб; 2) у вузькому значенні — образотворче мистецтво; 3) високий ступінь виявлення майстерності в будь-якій сфері діяльності.

Народна драма — поширені у ХVІІІ-ХХ ст. самодіяльні вистави, драматичне дійство яких ґрунтується на фольклорі. Своєрідною формою народної драми є українське весілля.

Обскурантизм — крайня реакційність, вороже ставлення до освіти і науки, мракобісся.

Панегірик — святкова, урочиста промова: недоречне звеличення, надмірне, нещире вихваляння кого-небудь, чого-небудь.

Поетика — розділ теорії літератури, в якому вивчаються форма, структура і творчі прийоми поетичних творів.

Полеміка — аргументована суперечка при обговоренні або з'ясуванні чого-небудь.

Полемічна література — церковно-теологічна і публіцистична література ХVІ - ХVІІ ст. в Україні та Білорусі, яка спрямовувалася проти спроб інших конфесій поширити свій вплив на православне населення. Була важливою зброєю у боротьбі за соціальне і національне визволення народу, яскравим явищем української культури.

Право ставропігії — звільнення братств з-під влади місцевих єпископів, яке проводили в Україні в ХVІ-ХVІІ ст. константинопольський та інші східні патріархи, що брали братства під свою опіку.

Префект — заступник ректора в колегії, академії.

Устав — каліграфічне письмо великими літерами.

Шкільна драма — вистави, що ставилися у ХVІІ-ХVІІІ ст. учнями Києво-Могилянської колегії, а потім академії та братських шкіл за творами переважно викладачів цих закладів. У них використовувалися релігійні, біблійні та історичні сюжети дидактичного характеру.

Запитання для самоперевірки

1. Що таке глобалізація культур?
2. У чому негативні наслідки появи та масової популяризації модерної культури?
3. Європейська, українська культура та глобалізація.
4. Вплив ідей Г. Спенсера та О. Конта в Україні.
5. Розкрийте ідеї цивілізаційного підходу до розвитку культури.

Список джерел

1. Білецький П.О. Українське мистецтво др. пол. ХХ ст. / Білецький П.О. – К.: Наука, 2008. – 301 с.
2. Шпенглер О. Закат Європи / О. Шпенглер. – М.: Наука, 2003. – 223 с.
3. Ісаєвич Я. Д. Культура ХХ ст. / Ісаєвич Я. Д. – К., 2006. – 123 с.
4. Ісаєвич Я. Позитивізм як наукова концепція. / Ісаєвич Я. – К.: Наука, 2003 – 412 с.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ”

Практичне заняття 1. Діяльнісний підхід у культурології:

План

1. Культура та її типи.
2. Культурологічна думка ХХ ст.
3. Сутність та методи діяльнісного підходу до культури.
4. Теорія гри та її сутність

Практичне заняття 2. Культура та природа

План

1. Поняття «природа» та «культура», їх різниця.
2. Взаємозв'язок та впливи природи на культуру та навпаки.
3. Основні екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення.
4. Історія проблеми взаємодії «першої» та «другої» культур.

Практичне заняття 3. Культура та цивілізація

План

1. Цивілізація як явище: різні підходи до тлумачення терміну.
2. Цивілізаційний підхід до культурного розвитку.
3. Співставлення термінів «культура» та «цивілізація».
4. Питання прогресу та регресу людської цивілізації.

Практичне заняття 4. Культура та цивілізація (продовження)

План

1. Цивілізаційний підхід до розвитку культури.
2. Формаційний підхід в культурології.
3. Криза європейської цивілізації та глобалізація культури.

Практичне заняття 5. Еволюція культури

План

1. Первісна культура та її особливості.
2. Цивілізації Стародавнього Сходу.
3. Антична культура та її характерні риси.

Практичне заняття 6. Еволюція культури (продовження)

План

1. Культура європейського середньовіччя.
2. Культура азійських цивілізацій у добу середньовіччя.
3. Культура Відродження, її характерні риси.

Практичне заняття 7. Еволюція культури (продовження)

План

1. Культура Європи Нової доби.
2. Розвиток європейського мистецтва у Новий час: класицизм, бароко, рококо.
3. Література XIX ст.
4. Основні художні течії XX ст.

Практичне заняття 8. Культурний простір та зв'язки

План

1. Поняття культурного простору.
2. Європейський, азійський, американський, австралійський, африканський культурні простори та їх характерні риси.
3. Проблема глобалізації світового культурного простору.

Практичне заняття 9. Культурний простір та зв'язки (продовження)

План

1. Питання спільності та окремішності розвитку культур окремих народів та цивілізацій.
2. Питання про належність України до того чи іншого культурного простору.
3. Проблема глобалізації світового культурного простору.

МЕТОДИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИВЧЕННЯ КУРСУ «КУЛЬТУРОЛОГІЯ»

Методика самостійної роботи: загальні зауваження

Самостійна робота студентів (СРС) – органічна і невід'ємна частина навчального процесу, значення якої полягає в тому, що вона:

- формує потребу і навички систематичного та обґрунтованого вивчення документів;
- дозволяє напрацювати навички наукового пошуку;
- створює сприятливі умови для повного використання індивідуальних особливостей людини у навчанні;
- є найважливішою умовою формування світоглядних засад;
- сприяє набуттю таких якостей, як наполегливість та системність у виконанні роботи.

Велике значення самостійної роботи у підготовці сучасних фахівців підтверджується багатою практикою вищої школи. Сьогодні СРС приділяється особливе місце в організації навчання у вищій школі. Кількість обов'язкових аудиторних занять скорочується, посилюється акцент на організації самостійної роботи, що розвиває індивідуальні форми навчання і виховання. Уміння творчо мислити, орієнтуватися в потоці наукової інформації, самостійно ставити й вирішувати принципово нові завдання – вимога постіндустріального суспільства. Сьогодні процес навчання у вищому закладі освіти все більше спирається на самостійну, близьку до дослідної роботу студента.

Без самостійної роботи важко набути поглиблених знань. Оволодіння навичками самостійної роботи дає студенту змогу виконувати необхідну роботу якісно і в мінімальний термін. Вища школа покликана навчити студентів працювати в повну міру їх можливостей і здібностей, розвивати в них смак до творчого пошуку, виховувати в майбутніх фахівців прагнення до постійного збагачення і поновлення набутих знань. У підсумку СРС має сформувати у студентів знання і вміння, що дозволять їм самостійно вирішувати професійні завдання і проблеми.

У поняття "*самостійна робота*" входить не тільки робота, яку студенти виконують під час самопідготовки, але і самостійна діяльність у процесі навчання. Таким чином, СРС складається як з аудиторної роботи на лекціях та практичних заняттях, так і з поза аудиторних занять.

У широкому значенні зміст самостійної роботи з культурології включає:

- слухання і конспектування лекцій;

- роботу на практичних заняттях;
- вивчення рекомендованої літератури, джерел та їх конспектування;
- підготовку рефератів;
- підготовку наукових доповідей та повідомлень на студентські науково-практичні конференції;
- підготовку до заліку.

Рекомендації з самоорганізації СР. Багато залежить від самого студента, від його ставлення до навчання, до виконання своїх обов'язків. Щоб навчитися самостійно засвоювати культурологічний матеріал, він повинен проявити силу волі, наполегливість і цілеспрямованість, виховувати в собі тверду самодисципліну, виробляти й дотримуватися розумного режиму навчання і відпочинку. Навчати їх у всьому поводитися самостійно – мислити, обмірковувати, планувати свою роботу, тобто цінувати свій час й уміти розподіляти його, бачити перспективу в роботі, передбачати можливі труднощі тощо.

Вимоги й рекомендації до написання реферату

Реферат - одна із форм самостійного опанування студентом певних знань. Для його підготовки підбирається спеціальна література, робляться виписки, які згодом компонують відповідно до поставлених завдань. Кінцевий результат написання реферату - оприлюднення його результатів.

Структура реферату: титульний аркуш, зміст, вступ, 2-3 розділи, висновки, список використаної літератури.

Загальний обсяг реферату: до 15 сторінок, з них до 2 сторінок – вступ, 12 сторінок – основний текст, 1 сторінка – висновки.

Відлік сторінок починають з титульного аркуша. Проте титульний аркуш і аркуш "зміст" не нумерують, а починають із третьої сторінки – "**ВСТУП**" – у верхньому правому куті із цифри "**3**".

У вступі зазначають актуальність теми, особисте ставлення до обраної проблеми, хронологічні й територіальні рамки дослідження. Потім дають аналіз використаної літератури, вказуючи внесок кожного автора в розкриття проблеми. І нарешті - визначають мету та завдання роботи.

Кожен розділ, як правило, розкриває суть одного із завдань, і завершується загальним висновком.

У висновках до реферату підводять загальні підсумки роботи.

Обов'язковою умовою для написання реферату є текстові посилання на використану літературу. У кінці речення ставлять квадратні дужки, в яких зазначають порядковий номер появи в тексті джерела і сторінку, з якої

зроблено пряме цитування тексту чи просто передача суті матеріалу, наприклад [4, с. 37].

Список використаної літератури складають в міру появи посилань у тексті. При цьому зазначають загальну кількість сторінок книги чи статті.

Зразок складання бібліографічного покажчика:

а) книга із зазначенням автора:

Бойко О.Д. Історія України. – К.: Академія, 2001. – 675 с.

б) книга без зазначення автора:

Рідний край: Навч. посібник/За ред. І.Ф.Прокопенка. – Харків: ХДПУ, 1999. – 527 с.

в) багатотомне видання:

Давня історія України: В 2 т. – К.: Либідь, 1995. – Т. 2. – 220 с.

г) стаття часопису:

Ковтун Ю. Сузір'я Симиренків//Слобожанщина. – 2000. – № 16. – С. 224-240.

Кількість використаної літератури має бути не менше 5 джерел. При цьому, по можливості, бажано використати найновіші видання.

Висока оцінка за виконання реферату залежить від дотримання усіх вищезазначених вимог і успішного захисту. Виступ (до 10 хв.) має передати основні положення реферату. При цьому особливо враховується вільне володіння матеріалом, вміння аргументовано обстоювати свою думку й зацікавити аудиторію.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ

1. Палеолітичний живопис.
2. Виникнення писемності на Стародавньому Сході.
3. Шумеро-аккадська культура.
4. Мистецтво на Стародавньому Сході.
5. Культура Давнього Ірану.
6. Перші публічні бібліотеки на Давньому Сході.
7. Релігійні вірування давніх єгиптян.
8. Великі піраміди Єгипту: історія і сучасність.
9. Варни і касти в історії індійської культури.
10. Наукові досягнення народів Стародавнього Сходу.
11. Мистецтво Давньої Індії.
12. Мистецтво Вавилону.
13. Традиції в китайській культурі.

14. Колективістські культури Далекого Сходу.
15. Стародавні Егейські цивілізації та їх культура (Мікени, Тиринф, о. Крит та ін.)
16. Видатні дослідники та епохальні відкриття (Г. Шліманн, А. Еванс, П. Ботта, Г. Картер та ін.)
17. Люди, обряди та звичаї Давньої Греції.
18. Античність як тип культури.
19. Театр Стародавньої Греції.
20. Афінівський акрополь.
21. Давньогрецький скульптор Фідій.
22. Загадка етрусків.
23. Люди, обряди та звичаї Стародавнього Риму.
24. Римська архітектура.
25. Класичний стиль мистецтва Античної Греції та Риму.
26. Міфічний тип культурної свідомості.
27. Міфологія народів світу в структурі культури.
28. Середньовічна європейська ментальність.
29. Мусульманська культура.
30. Роль християнства в розвитку культури середньовічної Європи.
31. Рицарська культура в Європі.
32. Романський і готичний стилі в Середньовічній Європі.
33. Офіційна і народна „сміхова” культура в середні віки.
34. Середньовічні школи і університети.
35. Студенти в середньовічній Європі.
36. Поезія та література європейського середньовіччя.
37. Перші друковані книги й газети в Європі.
38. Інквізиція. Доля передових учених та письменників у середньовічній Європі.
39. Гуманістичні ідеї європейських культур.
40. Перший гуманіст Європи – Ф.Петрарка.
41. Універсальний геній Леонардо да Вінчі.
42. Раннє Відродження в Італії.
43. Живопис високого італійського Відродження.
44. Особливості північного Відродження: І. Босх, П. Брейгель Старший, А. Дюрер, Л. Кранах Старший та ін.)
45. Архітектура епохи Відродження.
46. Світосприймання людини епохи Відродження .
47. Духовна революція М. Лютера і основи нової моралі.
48. Протестантська етика.

49. Розвиток європейської науки у XVII ст.
50. Своєрідність європейської культури XVII ст.
51. Європейський класицизм XVII- XVIII ст.
52. Універсальні генії епохи Просвітництва.
53. Європейський художній стиль рококо.
54. Європейська культура XIX ст.
55. Від романтизму до реалізму.
56. Імпресіонізм.
57. Творчі пошуки і досягнення в художній культурі XX ст.
58. Масова культура в XX ст.
59. Образотворче мистецтво XX ст.: від модерну до постмодернізму.
60. Ментальність як феномен культури.

Методичні вказівки до виконання контрольних робіт

У процесі вивчення дисципліни культурологія передбачено написання контрольної роботи. Вона складається з трьох питань і є складовою частиною самостійної роботи студентів. Контрольна робота є письмовою формою опрацювання головних проблем курсу. Підготовка контрольної створює умови для набуття навичок роботи з літературою, розвиває аналітичне мислення, навчає логічно й аргументовано висловлювати письмово свою думку.

Спочатку треба обрати конкретний варіант. Зміст контрольної роботи охоплює важливі теми дисципліни. Обсяг повинен становити близько 20-ти друкованих сторінок. Список використаної літератури розміщують у кінці роботи.

У процесі виконання контрольної роботи студент повинен продемонструвати теоретичні знання, здатності до науково-дослідної роботи, навчитися виконувати науково-прикладні завдання.

Варіанти контрольних робіт з культурології

Варіант 1

1. Культурологія як наука: предмет, задачі, функції.
2. Мистецтво Давнього Китаю.
3. Загальні риси сучасної культури (XX-XXI ст.).

Варіант 2

1. Історія розвитку культурології як науки.
2. Мистецтво Давнього Ірану.
3. Сучасна українська культура.

Варіант 3

1. Культурологічні теорії пер. пол. XX ст.

2. Первісна культура.
3. Основні етапи розвитку української культури.

Варіант 4

1. Культурологічні теорії др. пол. XX ст.
2. Мистецтво періоду родоплемінного ладу.
3. Модернізм у живописі.

Варіант 5

1. Лінійна теорія розвитку світової культури й ідея прогресу.
2. Мистецтво Давнього Єгипту.
3. Сучасний кінематограф: загальна характеристика.

Варіант 6

1. Теорія локальних цивілізацій (М.Я. Данілевський, О. Шпенглер).
2. Мистецтво Давньої Месопотамії.
3. Види сучасного мистецтва та їх характеристика.

Варіант 7

1. Географічний підхід до цивілізації (Ш. Монтенск'є, Л. Мечніков).
2. Мистецтво Давньої Індії.
3. Українська культура XIX ст.

Варіант 8

1. Культура. Субкультура. Контркультура.
2. Культура середньовічної Японії.
3. Сучасний європейський театр.

Варіант 9

1. Техніка, культура й проблеми людини.
2. Доколумбові цивілізації Америки.
3. Архітектурні стилі XX ст.

Варіант 10

1. Поняття культурної ідентифікації.
2. Загальна характеристика давньогрецької культури.
3. Сучасна європейська музика.

Варіант 11

1. Ментальність як тип культури.
2. Мистецтво Давньої Греції.
3. Етнічна й світова культура.

Варіант 12

1. Кризові явища в культурі.
2. Загальна характеристика культури Давнього Риму.
3. Генеза культури.

Варіант 13

1. Сучасна молодіжна субкультура.
2. Давньоримське мистецтво.
3. Співвідношення понять культура й цивілізація.

Варіант 14

1. Візантійська культура.
2. Основні художні течії XIX ст.: класицизм, романтизм, реалізм.
3. Мистецтво Київської Русі.

Варіант 15

1. Арабська (мусульманська) середньовічна культура.
2. Мистецтво «Північного» Відродження.
3. Масова й елітарна культура.

Варіант 16

1. Культура західноєвропейського середньовіччя.
2. Історична типологія культури.
3. Міфологія і релігійний світогляд культури.

Варіант 17

1. Італійське Відродження.
2. Культура Нового часу: загальна характеристика.
3. Походження й розвиток українського театру.

Варіант 18

1. Архітектурні стилі середньовічної Європи.
2. Сучасна південноамериканська культура.
3. Розвиток сучасної освіти й науки.

Варіант 19

1. Європейська культура XVII ст.
2. Меценатство в Україні в XIX – на поч. XX ст.
3. Характерні особливості світової культури др. пол. XX ст.

Варіант 20

1. Європейська культура XVIII ст.
2. Антична архітектура.
3. Характерні риси світової культури др. пол. XX ст.

Варіант 21

1. Європейська культура XIX ст.
2. Античний театр.
3. Культура й проблеми глобалізації.

Варіант 22

1. Міська культура періоду європейських середніх віків.
2. Сучасна музика: загальна характеристика.
3. Ідеологія Просвітництва й культура.

Варіант 23

1. Художні стилі XVIII ст. в Європі.
2. Культура давнього Китаю.
3. Міфологія Давньої Греції.

Варіант 24

1. Культура Давнього Єгипту.
2. Міфологія Давнього Риму.
3. Сучасний український кінематограф.

Варіант 25

1. Культура Давньої Месопотамії.
2. Література італійського Відродження.
3. Мистецтво Візантії.

Варіант 26

1. Культура Давнього Ірану.
2. Християнство й середньовічна європейська культура.
3. Сучасна молодіжна культура.

Варіант 27

1. Культура Давньої Індії.
2. Мусульманське (арабське) мистецтво.
3. Сучасний український живопис.

Варіант 28

1. Історія виникнення музеїв та їх класифікація.
2. Архаїчні слов'янські культури.
3. Сучасна українська музика.

Варіант 29

1. Реформація та протестантизм: вплив на культуру.
2. Сучасний американський кінематограф.
3. Поняття культура та її види.

Варіант 30

1. Художня культура й мистецтво.
2. Елліністична культура.
3. Культура України героїчної доби.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О. М. Бекетова

КАФЕДРА ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРОЛОГІЇ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА
З ПРЕДМЕТУ КУЛЬТУРОЛОГІЯ
ВАРІАНТ № 1

Виконав: студент II курсу
факультету МЕТ
К. А. Крамаренко
Перевірив: доц. М. С. Лисенко

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛІВ
з дисципліни «Культурологія»

Контроль за змістовним модулем 1.1

А. За матеріалами лекцій

1. Культура та її типи.
2. Культурологічна думка ХХ ст.
3. Сутність та методи діяльнісного підходу до культури.
4. Теорія гри та її сутність.
5. Поняття «природа» та «культура», їх різниця.
6. Взаємозв'язок та впливи природи на культуру та культури на природу.
7. Основні екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення.
8. Історія проблеми взаємодії «першої» та «другої» культур.
9. Цивілізація як явище: різні підходи до тлумачення терміну.
10. Цивілізаційний підхід до культурного розвитку.
11. Співставлення термінів «культура» та «цивілізація».
12. Питання прогресу та регресу людської цивілізації.
13. Цивілізаційний підхід до розвитку культури.
14. Формаційний підхід до цивілізації.
15. Криза європейської цивілізації та глобалізація культури.

Б. Самостійна робота студента

1. Поняття культури. Еволюція поглядів на культуру в Україні.
2. Культурологічна думка ХVІІ ст.
3. Погляди на культуру Т. Шевченка та Лесі Українки.
4. Особливості української культурологічної думки у роки національної революції (В. Винниченко, М. Грушевській).
5. Культурологічна думка України ХХ ст.
6. Проблема походження української культури. Візантійський чинник.
7. Внесок візантійців у християнізацію Русі .
8. Візантійський архітектурний стиль та його прояви на Русі.
9. Формування етнічних груп на території України .
10. Сутність компаративного аналізу культур.
11. Компаративний аналіз західноєвропейських культур у їх еволюції.
12. Польсько-українська та україно-російська компаративістика: культурний вимір.
13. Компаративістика як метод культурологічного аналізу.
14. Європейська філософія та культурологічна компаративістика.
15. Порівняльний аналіз сучасних європейських культур .

Контроль за змістовним модулем 1.2

В. За матеріалами лекцій

1. Архітектура та образотворче мистецтво бароко в Україні у добу Гетьманщини.
2. Музика та театр в Україні у добу Гетьманщини.
3. Національно-культурне відродження в Україні у кінці XVIII ст. - першій третині XIX ст.
4. Розвиток освіти та науки в Україні у XIX – на початку XX ст.
5. Література в Україні у XIX – на початку XX ст.: від романтизму до реалізму.
6. Первісна культура та її особливості.
7. Культура цивілізацій стародавнього Сходу.
8. Антична культура та її характерні риси.
9. Культура європейського середньовіччя.
10. Культура азійських цивілізацій у добу середньовіччя.
11. Культура Відродження, її характерні риси.
12. Культура Європи Нової доби.
13. Розвиток європейського мистецтва за нової доби: класицизм, бароко, рококо.
14. Література реалізму.
15. Основні художні течії XX ст.
16. Поняття культурного простору.
17. Європейський, азійський, американський, австралійський, африканський культурні простори та їх характерні риси.
18. Проблема глобалізації світового культурного простору.
19. Спільність та окремішність розвитку культур окремих народів та цивілізацій.
20. Належність України до культурного простору.
21. Проблема глобалізації світового культурного простору.

Г. Самостійна робота студента

1. Суспільно-політичні рухи на території України у др. пол. XIX ст.
2. Суспільно-політичні ідеї марксизму на території України.
3. Культурологічна думка позитивізму та її прояви в Україні.
4. Сутність ідеї прогресу культур.
5. Ідея прогресу в культурологічній думці античної Греції та Риму.
6. Ідея культурної динаміки епохи Відродження.

7. Ідеї французького Просвітництва про культурний прогрес: Ж.Ж. Русо, Вольтер, Монтеск`є, Гельвецій.
8. Німецька класична філософія та прогрес культури (І. Гердер, І. Кант, Г. Гегель).
9. Контекстуалізація .
10. Класифікація типів культур.
11. Основні культурні форми та їх особливості.
12. Сутність теорії "культури-гри" Й. Гейзенга.
13. Культурні системи П. Сорокіна.
14. Глобалізація як явище сучасного соціуму.
15. Європейська традиційна культура та виклики глобального характеру.
16. Американізація культури.
17. Молодіжна культура та традиційні культурні цінності.
18. Ідеї регресу світової культури: Й. Гейзенга, О. Шпенглер, А. Тойнбі.
19. Українська національна культура та глобалізація .
20. Характерні риси постмодерну.

Навчальне видання

Методичні вказівки

до самостійного вивчення дисципліни,
практичних занять і виконання контрольних робіт
з курсу

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

*(для студентів 2 курсу денної форми навчання
за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці»)*

Укладач **ЛИСЕНКО** Майя Станіславівна

Відповідальний за випуск *Ю. А. Бєліков*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2014, поз. 168М

Підп. до друку 02.04.2014
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60 x 84/16
Ум. друк. арк. 1,6
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4705 від 28.03.2014